

ΜΑΡΙΑ ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΟΥ-ΠΟΘΟΥ

**“ΚΑΝΩ ΤΟΝ ΦΟΒΟ
ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΓΙΑ
ΝΑ ΤΟΝ ΝΙΚΗΣΩ”**

ΣΕΛ. 72-73

Μαρία Λαμπαδαρίδου Πόθου

«Πώς μου διέφυγε το ουσιώδες, πώς μας διαφεύγει πάντα το πραγματικό», αναρωτιέται η συγγραφέας μέσα από την ποιητική της συλλογή «Ως ωραίος νέκυς» και μιλάει για την εποχή μας, την πανδημία και τους άγραφους νόμους της φύσης

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΕΝΗ ΓΚΙΚΑ

Με τη Μαρία Λαμπαδαρίδου-Πόθου είχαμε προετοιμαστεί για μια συνέντευξη καθαρά ποιητική, η έκδοση της ποιητικής της συλλογής «Ως ωραίος νέκυς», που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Πατάκη αυτό μας υπαγόρευε, μια συνέντευξη υπερβατική, υπαρξιακή, το καινούργιο της παραμύθι «Ο χτύπος της καρδιάς σου» και η επανέκδοση του μεγάλου βιβλίου της «Ο άγγελος της στάχτης» αυτό μας επέβαλε, αλλά ήρθε ο κορωνοϊός για να κάνει αέρα και στάχτη όλα τα κανονικά της ζωής. Η ζωή, ο θάνατος, η ποίηση, ο φόβος, η ελπίδα ξανά στην πρώτη γραμμή, κι εμείς σ' εκείνο που μας απέμεινε, σωτηρία και καταφυγή, η ποίηση μπορεί, τελικά, να είναι ιαματική; Μέχρι την «Ερημη χώρα» του Ελιοτ φτάσαμε, για να διαπιστώσουμε στον Ελύτη ότι «Η επαύριο της ζωής μας θα 'ναι πάλι ζωή».

Μέχρι πού φτάνει η ποίηση, τελικά; Οπου δεν φτάνει η πεζογραφία;

Να πω μόνο αυτό το ωραίο που είπε ο Φρόντ «όποτε καταφέρνω να φτάσω στα βάθη της ανθρωπίνης ψυχής, βρίσκω εκεί τον ποιητή που έφτασε πριν από μένα!». Τίποτε άλλο δεν χρειάζεται να πούμε για την ενορατική και διεισδυτική δύναμη του ποιητικού λόγου, της ποιητικής όρασης, εν προκειμένω, τίποτε πιο καθοριστικό από τον λόγο του Φρόντ. Μόνο θα ήθελα, μιας και είναι μέρες ποίησης, να διαβάσω κάποιους στίχους από την «Ερημη χώρα» του Ελιοτ - και πόσο επίκαιρη η «Ερημη χώρα», όταν βλέπει κανείς την έρημη πλατεία του Αγίου Μάρκου ή τις δικές μας έρημες σήμερα. Γιατί όταν η ποίηση είναι μεγάλη, μιλά για τους φόβους και τους πόνους του κάθε ανθρώπου στην κάθε εποχή: «*Μα τώρα ένας μεγάλος φόβος έπεσε πάνω μας, φόβος ότι του ενός μά των πολλών/ Φοβούμαστε ένα φόβο που δεν μπορούμε να γνωρίσουμε, ένα φόβο που κανείς δεν καταλαβαίνει (...)* Λαγάρισε τον αέρα! Καθάρισε τον ουρανό! Πλύνε τον άνεμο! Χώρισε την πέτρα από την πέτρα και πλύνε τις! Βρώμικη η γη, βρώμικο το νερό, τα ζωντανά μας κι εμάς μας μόλεψε το αίμα/ Το αίμα βροχή μου τύφλωσε τα μάτια/ Πώς πώς θα μπορούσε να γυρίσω ποτέ στις απαλές γαλήνιες εποχές; (...) Δεν μένει καιρός στη ζωή να θλίβεσαι πολύ/ Μα τούτο είναι έξω απ' τη ζωή, έξω απ' τον καιρό/ Μια αιώνια εμμονή της αδικίας και του κακού/ Μας βρώμισε μια λέρα που δεν μπορούμε να καθαρίσουμε/ μέσα στο υπερφυσικό σκουλήκιασμα/ Δεν είμαστε μόνο εμείς, δεν είναι το σπίτι, δεν είναι η πολιτεία μο-

λυμένη/ Ο κόσμος ολάκερος είναι βρώμικος». (T.S. Eliot - Απόσπασμα από το «Φονικό στην εκκλησιά», μετ.: Γ. Σεφέρη). Για ποίηση ήθελες να μιλήσουμε, Ελένη, και νομίζω πως καμιά ποίηση δεν θα έδινε τόσο ανάγλυφα αυτό που ζούμε, αυτό που ζει ο κόσμος ολόκληρος σήμερα.

Η ποίηση έχει τα όπλα να αποκρούσει τον κορωνοϊό;

Και βέβαια, έχει! Είχα σκεφθεί να τον κάνω ένα μαγικό παραμύθι, μια ιστορία. Τον είχα παρομοιάσει κιόλας στο μυαλό μου με τον «αρχέγονο δράκοντα» της Παλαιάς Διαθήκης. Ενα τρομακτικό ερπετοειδές ή σαυροειδές με κινούμενα χέρια και σαγόνια ή ακόμα όπως τον παριστάνουν σε εικόνες τρόμου μέχρι σήμερα, κάπως έτσι. Ισως για να κάνω πιο αντιμετωπίσιμη την ίδια την πραγματικότητα, για να συμμετέχω με κάποιο τρόπο, όπως συμμετείχεις στο παραμύθι που γράφεις, αν τύχει και γράφεις παραμύθια, να μπορώ δηλαδή να πλάσω την καλή μου νεράιδα με τις μαγικές της δυνάμεις που αιώνες τώρα νικάει τον κακό δράκο. Σκεφτόμουν, λοιπόν, πως αυτόν τον τρομερό αρχέγονο δράκοντα τον σμίκνουν οι χιλιαετίες που κουβαλάει στη γερασμένη ράχη του. Ή, επειδή είδε κι απέιπε ότι δεν μας τρόμαζε πια όσο θα το ήθελε, μεταμορφώθηκε ο ίδιος σε λιλιπούτειο μόριο, σε αυτό το απειροελάχιστο, και ήρθε ηγεμονικά φορώντας την κορώνα της ισχύος, να μας δείξει το άγριο πρόσωπό του. Κάπως έτσι η ιστορία μου - μάλλον η αντιμετώπιση του προσωπικού μου φόβου.

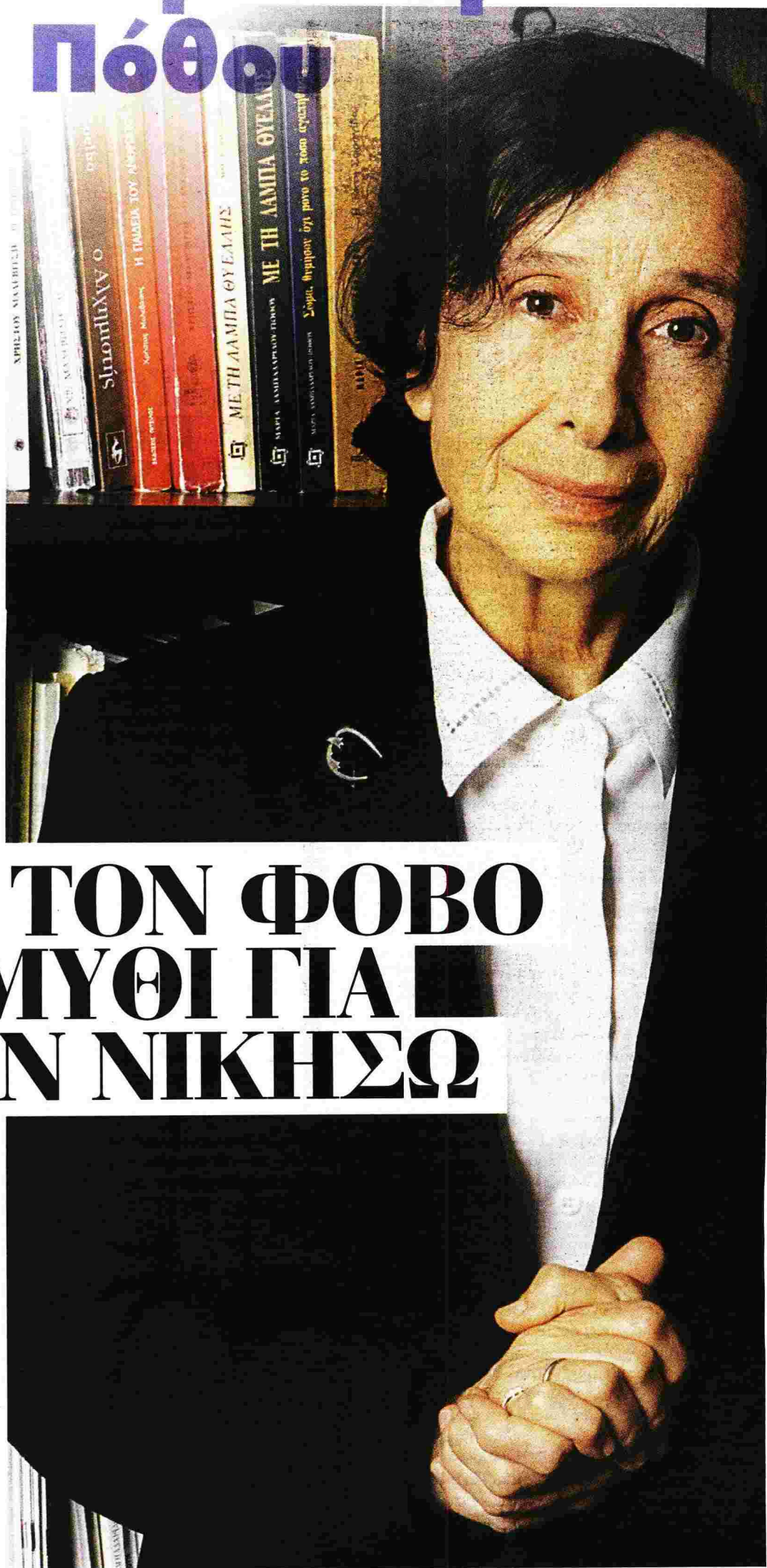
Και τι έγινε στη συνέχεια;

Αυτά που λένε οι ειδήσεις. Ο,τι ακριβώς λένε. Ο εφιάλτης. Ο φόβος. Ο πανικός - κι ας λένε να μην πανικοβληθούμε. Πώς μπορεί κανείς να μην εμπλακεί στα πλοκάμια του φόβου, είναι αυτός η

ΚΑΝΩ ΤΟΝ ΦΟΒΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ ΓΙΑ ΝΑ ΤΟΝ ΝΙΚΗΣΩ

μόνη δύναμη που καταλύει με την ίδια μέθοδο τον μοναχικό φοβισμένο άνθρωπο ή έναν ολόκληρο λαό - στις περιπτώσεις που τον χρησιμοποιούν γι' αυτό τον σκοπό. Κι ύστερα, όταν βλέπεις μπροστά σου τον πανικό και την ερήμωση που προκαλεί, έτσι καθώς τρέχει να προλάβει, γράφει ο Ελιοτ και πάλι: «*τα χέρια του θανάτου είναι εκατό και περπατά σε χίλιους δρόμους*», πώς να μείνει ψύχραιμο το μυαλό του ανθρώπου; Όμως, προσπαθώ και προσπαθώ σημαίνει επιμένω, να τον κάνω παραμύθι. Λοιπόν, με ρώτησες αν η ποίηση έχει όπλα. Και σου απάντησα «και βέβαια, έχει!». Φτιάξε τα εσύ τα όπλα αν δεν υπάρχουν. Και μόνο το ότι το παραμύθι του καθενός μπορεί να τον βοηθήσει να βγει από τον προσωπικό του φόβο, είναι απείρως σημαντικό.

Με ποιον τρόπο; Μπορείτε να μας δώσετε κι εμάς έναν τρόπο να μπορέσουμε να βγούμε από τον φόβο;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Η ΕΠΑΥΡΙΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΑΣ ΘΑ ΄ΝΑΙ ΠΑΛΙ ΖΩΗ

Η ποίηση δεν χρειάζεται να γιορτάζει μία συγκεκριμένη ημέρα του χρόνου, γιατί μπορεί ο καθένας να ζει την κάθε του ημέρα σαν γιορτή ποίησης, και ούτε πιστεύω πως είμαστε ποιητές ή ποιήτριες εσύ κι εγώ επειδή γράφουμε ποιήματα (άλλο το ποίημα και άλλο η ποίηση). Ο κάθε άνθρωπος, ερωτευμένος ή όχι, μπορεί να είναι ποιητής στην προσωπική του ζωή, πάει να πει, να ζει τη λάμψη, την υπέρβαση. Ο κάθε άνθρωπος μπορεί να είναι ποιητής στις δικές του ξεχωριστές στιγμές του βίου. Και θα τελειώσω με έναν στίχο του μεγάλου μας ποιητή, της αληθινής καθαρχής ποίησης, του Οδυσσέα Ελύτη, έναν στίχο γεμάτο από το φως και τη δύναμη της μοναδικής του ποιητικής ενόρασης, μιας και σήμερα είναι η επέτειος, ημέρα που μπάγκκαρε στο σκάφος «το βρεγμένο στην πανσέ- ληνο» για να πάει εκεί όπου: «Φυσάει, φυσάει και λιγοστεύει ο κόσμος. Φυσάει/ Φυσάει και μεγαλώνει ο άλλος ο θάνατος ο πόντος ο γλαυκός κι ατελεύτητος/ Ο θάνατος ο ήλιος ο χωρίς βασιλέματα». Σαν σήμερα. Λοιπόν, θα τελειώσω με έναν ωραίο στίχο του: «Η επαύριο της ζωής μας θα ΄ναι πάλι ζωή».

Θα σου πω μια μικρή ιστορία. Όταν ήμουν νέα, τότε που είχα έρθει στην Αθήνα, είχα πάει σε μία διάλεξη κάποιου πολύ σπουδαίου -δάσκαλο, τον είχαν πει-, μάλλον ήταν ημερίδα και θα μιλούσε για το πώς ενεργοποιεί κανείς τη δύναμη που έχει μέσα του. Ο τίτλος της ομιλίας ήταν κάτι γύρω από τον φόβο: «Πώς να νικήσεις τον φόβο, όταν είναι πλασματικός», κάτι τέτοιο. Βέβαια, ο δικός μας είναι πέρα για πέρα πραγματικός, αλλά, έστω, θα πω τη μέθοδο. Καθαρά έμειναν μέσα στη σκέψη μου τα λόγια του κι ας πέρασαν τόσα χρόνια. Λοιπόν, είπε: «Γελοιοποίησε τον φόβο σου και αυτό που τον προκαλεί, δηλαδή, απομυθοποίησέ τον!». Και όταν κάποιος, από την κατάμεστη αίθουσα, τον ρώτησε, με ποιον τρόπο, απάντησε: «Φτιάξε έναν καινούργιο μύθο, δικό σου, που θα τον εξουσιάζεις εσύ». Και μας είχε βάλει, θυμάμαι, σαν εργασία, να γράψει ο καθένας, εκεί, επί τόπου, μια μικρή ιστορία.

Βέβαια και παλαιότερα είχαμε παρόμοιες συμφορές και δεν ήταν λίγες.

Ούτε λίγες ούτε λιγότερο τρομακτικές. Εγγραφαν ο Μαρκές, ο Καμύ, συγκλονιστικά βιβλία. Θυμάμαι, όταν ο Μικρασιάτης πατέρας μου μας μιλούσε για κάποια πανδημία, που ο ίδιος είχε ζήσει, ίσως να ήταν η ισπανική γρίπη, λοιπόν, εγώ τον άκουγα με τρελό ενδιαφέρον και έφτυνα στον κόρφο μου γιατί, έλεγα, εγώ ζούσα σε μια άλλη εποχή προηγμένη και δεν θα με έβρισκαν ποτέ τέτοιες παγκόσμιες συμφορές. Όμως της συμφοράς είναι να μην της ανοίξεις τον δρόμο. Ετσι και της τον ανοίξεις, δεν σταματά και ούτε σε ξεχνά. Η συμφορά δεν μας ξεχνά, όταν της ανοίξουμε τον δρόμο. Και ίσως κάποιοι τον άνοιξαν.

Θέλετε να μας πείτε πως κάτι έφταιξε, πως κάτι προκάλεσε τη συμφορά;

Οχι, δεν θέλω να πω τίποτα. Ο,τι καταλαβαίνει ο καθένας. Απλώς, σκέφτομαι, όπως κάθε σκεπτόμενος άνθρωπος. Αυτό. Μπορώ ακόμα να σκέφτομαι. Είναι σημαντικό το να μπορεί κανείς να σκέφτεται. Αλλωστε ο T.S. Eliot, στο ποίημα που σου έδωσα, λέει όλα όσα δεν θα μπορούσα εγώ να πω.

Δώστε μας μια ιδέα γι' αυτά που δεν θα μπορούσατε να μας πείτε...

Κοίταξε, ο αρχαίος κόσμος, μπορεί να μην είχε κομπιούτερ και μαγικά κινητά τηλέφωνα να επικοινωνείς με την άλλη άκρη του πλανήτη, αλλά στον πολιτισμό του αρχαίου κόσμου βρίσκεις μια βαθιά σοφία, ο ίδιος ο πολιτισμός είναι δομημένος επάνω σ' αυτή την αρχέγονη βαθιά σοφία, που καμιά σημερινή επίδοση δεν μπορεί να τη φτάσει. Λοιπόν, στην εποχή εκείνη, τα πάντα λειτουργούσαν με μια σοφία, μέσα στην «αφανή

“

ΤΗΣ ΣΥΜΦΟΡΑΣ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΜΗΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΕΙΣ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ. ΕΤΣΙ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΝ ΑΝΟΙΞΕΣ, ΔΕΝ ΣΤΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΥΤΕ ΣΕ ΞΕΧΝΑ. Η ΣΥΜΦΟΡΑ ΔΕΝ ΜΑΣ ΞΕΧΝΑ, ΟΤΑΝ ΤΗΣ ΑΝΟΙΞΟΥΜΕ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟ. ΚΑΙ ΙΣΩΣ ΚΑΠΟΙΟΙ ΤΟΝ ΑΝΟΙΞΑΝ

ΑΣ ΕΥΧΗΘΟΥΜΕ ΑΥΤΗ Η ΟΔΥΝΗΡΗ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΝΑ ΕΧΕΙ ΕΝΑ «ΚΑΛΟ ΤΕΛΟΣ». ΚΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΝΑ ΒΓΕΙ ΠΙΟ ΣΟΦΟΣ ΚΑΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΤΗΝ «ΑΦΑΝΗ ΑΡΜΟΝΙΑ» ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ ΜΙΑ ΣΧΕΣΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥ

ΣΠΑΝΙΑ ΝΑ ΒΡΕΙΣ ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΣΟ ΑΝΕΛΗΤΕΣ ΣΑΝ ΑΥΤΕΣ ΠΟΥ ΦΤΙΑΧΝΕΙ Η ΖΩΗ

”

αρμονία» του Ηράκλειτου, πάει να πει, και το φυσικό περιβάλλον, όπου ζούσε ο άνθρωπος, ήταν ζωντανό και νοήμον και ανταποκρινόταν ανάλογα με τις πράξεις του ανθρώπου. Όταν οι άνθρωποι ξεπερνούσαν τα όρια του «ανθρώπινου μέτρου», όπως τα ονομάζει ο Ηρόδοτος, πάει να πει όταν οι πράξεις ή σκέψεις τους ήταν αντίθετες με τους άγραφους νόμους της φύσης, δηλαδή της αρμονίας και της δικαιοσύνης, τότε στο φυσικό περιβάλλον έπεφτε η συμφορά: Το μίσημα, όπως το έλεγαν. Η άγος (άγος με ψιλή, γιατί άγος με δασεία σημαίνει «άξιο τιμής») Έπεφτε λοιπόν το μίσημα ή άγος. Για να ακολουθήσει μια διαδικασία κάθαρσης! Ετσι γινόταν στον αρχαίο κόσμο. Ήταν μια τελετουργία ο καθαρισμός της ψυχής, ο εξαγνισμός. Προσπαθούσαν να ευμενίσουν το φυσικό περιβάλλον πρώτα, να μπει και πάλι στην «αρμονία» των νόμων που το διέπουν.

Όμως δεν είπατε για την ιστορία που θα γράφατε, το παραμύθι σας για τον φόβο θα έχει καλό τέλος;

Το μίσημα περιέχει την έννοια ενός μεταφυσικού περισσότερο και όχι ηθικού αμαρτήματος. Στον αρχαίο κόσμο δεν υπήρχε, απ' όσο ξέρω, η έννοια του αμαρτήματος. Είχαν άλλους κωδικούς να ξεκλειδώνουν το μυστήριο. Το «λάθος» έλεγαν. Αυτός που διέπραξε το λάθος, έμπαινε στη διαδικασία της ύβρεως. Όμως εμείς θα βάλουμε, είπαμε, τον πρίγκιπα του παραμυθιού και την καλή νεράιδα να μας σώσει. Γιατί, όταν το παραμύθι σου το αποτελούν έννοιες και γεγονότα κοσμογονικά, το μόνο που μπορεί να σε βοηθήσει είναι να τα απομυθοποιήσεις όλα αυτά, όπως είπα και ο δάσκαλος, να τα αποδομήσεις, να τα φέρεις στα μέτρα σου, για να μπορείς να βοηθήσεις την ψυχή σου σε μια τέτοια κατακόρυφη ώρα. Κάπως έτσι. Κι ας είναι φαντασία. Κάποιες φορές η φαντασία είναι πιο δυνατή από την πραγματικότητα. Βλέπεις, στις ιστορίες που πλάθει το ανθρώπινο μυαλό, ο συγγραφέας, υπάρχει σχεδόν πάντα μια δικαιοσύνη, ή έτσι γράφω εγώ τα μυθιστορήματά μου. Σπάνια να βρεις μυθιστορίες τόσο ανελέητες σαν αυτές που φτιάχνει η ζωή. Όμως, ας ευχηθούμε αυτή η οδυνηρή για όλους περιπέτεια να έχει ένα «καλό τέλος». Και ο άνθρωπος να βγει πιο σοφός και να κάνει την «αφανή αρμονία» του Ηράκλειτου μια σχέση σεβασμού με το περιβάλλον και με τον εαυτό του. Και θα θυμηθώ μια ακόμα ρήση του Ηράκλειτου: «Αιών παις εστί παίζων πεσσεύων», είπε. Γιατί γνώριζε εκείνος ο γίγαντας της σκέψης πόσο νήπιο είναι το μυαλό του ανθρώπου, πόσο ελλιπής είναι ο ίδιος ο άνθρωπος μπρος στα μεγάλα μυστήρια που καλύπτουν τη ζωή. Τα έσω και έξω μυστήρια του κόσμου που μας φιλοξενεί «ως πάροικους και παρεπίδημους», όπως είπε ο ψαλμωδός.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΗΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ

Μισό πέτρινο μισό κλωρό κείνο το δέντρο το ριζωμένο πάνω στη θύελλα κι εσύ το σηκώνεις στον ώμο σου Είμαι η σταγόνα το νερό εγώ η μνημένη στις ακατέργαστες μνήμες της διαδρομής μου υδάτινα περάσματα μέσα μου Από το σανσκριτικό asFu της ψυχής μου που κουβαλά τη μνήμη του κάους έως τον σεντιφενίο μου Αγγελο με το ελκτικό μαλλί στο μέτωπο και το άσπιλο λινό. Είμαι η σταγόνα το νερό εγώ που περιέχει όλα τα ποτάμια και τις παλίρροιας τις κοσμογονικές Σαν τη μάνα που στον ώμο της τον Αδη εσπώσω θα γίνω η μουσική λύρας επτάκορδης απ' την αρχή τις εντολές του κάους να καράξω να φτάσω στο μυστικό του ερέβους το αχειροποίητο που κρύβει το δικό σου φως (...) Πώς μου διέφυγε το ουσιώδες πώς μας διαφεύγει πάντα το πραγματικό Τότε που ο Σκοτεινός κρυμμένος στο αγιόκλημα παραμόνευε τα βήματά μας.

